

To Θέατρο Τέχνης και οι επιταγές της μνήμης

Εντυπώσεις, αναμνήσεις και συμπεράσματα για έναν θεομό που δημιούργησε και καλλιέργησε μια νέα θεατρική εναισθησία στη χώρα μας

του Γιάγκου Ανδρέαλη

ΑΝΑΛΗΤ: ...Παρακαλώ, μια αναλαμπή από το ταλέντο σας. Τώρα. Εναν λόγο συνταρακτικό.

Α' Ησοποίος: Τι λόγο, καλέ μου κύριε;

ΑΝΑΛΗΤ: Θυμάμαι κάποια λόγια – μου τα είχες απαγγείλει. Δεν τα έπιαξες ποτέ.

Ισσού μόνο μια φορά.

Το έργο εκείνο δεν άρεσε στον κόσμο. Όμως εγώ το αγάπησα. Γιατί η τέχνη δεν είναι για τους πολλούς. Ούτε είναι για τους λίγους, είναι πάντα για τον καθέναν καφιστά...

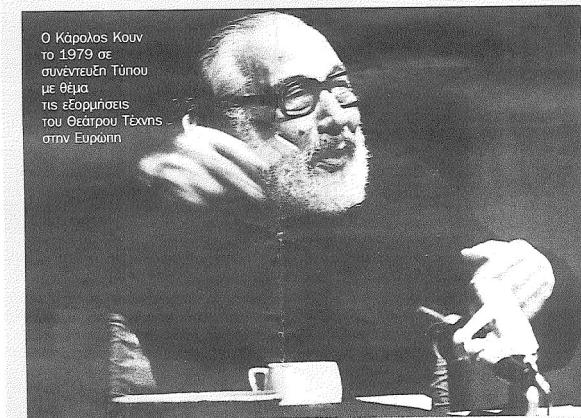
(«Αμέτ», Σαΐέπηρ, Πράξη Β', Σκηνή 2)

Ο ΙΤΡΑΜΜΕΣ αυτές γράφονται μήνες μόνο μετά τον θάνατο του Μήνη Κουγιουμτζή και συμπίπτουν με την οπωδόπιτε νέα πορεία που ακολουθεί πίσω το Θέατρο Τέχνης. Σκοτών μου δεν είναι καθόλου να εμπλακώ σε κάποια από τις τρέχουσες συντάσσεις για το μέλλον ενώ θεσμού που έφτιαξε μια νέα θεατρική εναισθησία στη χώρα μας και δόθησε όσο κανένας την Ελλάδα σε παγκόσμιο επίπεδο. Και δεν θέωρα ποτέ την εαυτή μου καλλιτεχνικό ληξιάρχο, έξουσιοδοτημένευ παραφέψει τη συνέχεια πάντα τον θάνατο των προσώπων και των έργων, αφού κατά τη γνώμη μου το κυριαρχο στοιχείο στην τέχνη είναι η έκπληξη. Παρακολουθώντας, όμως, διάφορες εικασίεις για παρέμβασην του ελληνικού κράτους, κάτι που με κάνει πάντοτε ιδιαίτερα προσεκτικό, νιώθω την ανάγκη να ανακάλεσω στον νου μου κάποια πράγματα, πιστεύοντας ότι η μνήμη καρπίζει πάντοτε ευθυκρίσια, μέτρο και ευπρέπεια.

Δεν υπήρχε εξ επανυγέλματος θαυμαστής του Καρόλου Κουν και του Θεάτρου Τέχνης. Πίστευα πάντοτε ότι ο θεατής δικαιούνταν να έχει αντιρρήσεις για το έργο του, όπως και γ' αυτά του Στρέλερ, του Μπαρό, του Πίτερ Μιτρουκ και των άλλων κορυφαίων σκηνοθέτων που έκαναν σφραγίδα στο θέατρο του 20ού αιώνα. Συμβαίνει, μάλιστα, να έχω εκφράσει τις αντιρρήσεις μου σχετικά με ορισμένες σκηνοθετικές λύσεις του στη βιβλιο μου «Τα παιδιά της Αντηγόνης» (1989). Ωστόσο, η μαεστρία του σε κάθε επίπεδο και ο δύναμη του να συντείπειντο ανέδοτος διανόησης μιας όλοδύληρης εποχής ήταν τόδος αυτονόμωτα, ώστε, όταν άκουγα διάφορες αφ' υψηλού κριτικές κάποιων που έδειναν και τότε μια μονοκοντιλάτη το Θέατρο Τέχνης, να αισθάνουμαι θλιβόν όχι για τον ίδιο, αλλά για τους κατύόρθων του.

Ο ΠΩΣ συμβαίνει συχνά με τους θανάτους, ο ίσκιος του γιγαντόθυμης ακόμη περισσότερο όταν πέθανε, ενώ ταυτόχρονα μου συνέβη να καταλάβω και να εκπιμόω εκ των υστερών κομμάτια του έργου του που δεν είχα κατανοήσει αμέσως. Οσσον αφορά το Θέατρο Τέχνης μετά τον Κουν, το πλούσιας, όπως ίσως και αρκετοί άλλοι, με την δυνοτιά του την ανθρώπου που δεν θελει να δει κανέναν για διαβεβαίωται τον γενάρχη. Ισσού γι' αυτό έχει κάποια πρόδοσθη αειά στη μαρτυρία μου που αποτύπωθηκε τότε σε μια σειρά από κριτικές μου στην εφημερίδα «Μεσημερινή». Η πρότη μου έκπληκτη γεννηθήκε από την παράσταση «Θεάτρικη Λόγια» (1987-1988), του κορυφαίου ισπανού συγγραφέα R. Ντε Βάγιε Ινκλάν, δημουργού των προ-σουρεαλιστών «επενδέντος», και δασκάλου του Φεντερίκο Γκαρθία Λόρκα. Ο Γιώργος Λαζαντής κίνησε τότε έσσοια ενάντια πολυπόσιου θίσα στην πρωταγόνιστη, πετυχαίνοντας ένα αποτέλεσμα που εκπικλήτη λιγότερο απ' δύο έπειτε.

Στη συνέχεια, παραστάσεις, όπως «Το πάρκο του Μπότο Στράους» (1988-1989), «Οι παραβελότες» του Μάικλ Γκόρκι (1989-1990), και περισσότερο ίσως το «Μήνη ή Αθώα» του Μ. Μποντεμπέλι (1990-1991), με σδημητούν να παραδεχθώ, σπουδάχω με αμφιχώνη και στη συνέχεια ως χαρά, ότι το Θέατρο Τέχνης παρέμενε ζωντανό. Συνέπεια μια παράδοση θεατρικής αιμεσύνης και φυσικότητας και ταυτοχρόνως είχε άλλει, η άλλαγη όμως αυτή ήταν μια παραπάνω απόδειξη της ζωτικότητάς του. Στα χρόνια που

Ο Γιάγκος Κουρούς
το 1979 σε
συνέντευξη Τύπου
με θέμα
τις εξέρμασεις
του Θέατρου Τέχνης
στην Ευρώπη

Γιάννης Βούγλας και Κάτια Γέρου από
την παράσταση «Ιρηγένεια εν Αυλίδι» σε
σκηνοθεσία Γιώργου Λαζαντή που ανέβηκε
το 1999 στην Επίδαυρο

Η Ρένη Πιττακάκη ως Αντηγόνη
στην παράσταση «Οιδίποες επι Κολωνώ»
σε σκηνοθεσία Μήνη Κουγιουμπή που
παρουσιάστηκε το καλοκαίρι του 2002

ακολούθησαν, οι σκηνοθεσίες και οι ερμηνείες του Γιώργου Λαζαντή και του Μήνη Κουγιουμπή, προσανταλούμενες οι πρότες περισσότερο στη διεθνές μοντέρνο θέατρο καλ· οι δεύτερες στο ελληνικό κυρίως έργο, ήταν

Μία από τις μεγαλύτερες προσφορές του Καρόλου Κουν ήταν ότι πλούτισε το θεατρικό ρεπερτόριο με ερμηνείες έργων, όπως αυτά του θέατρου του παραλόγου, του Μπρέχ, του Μπέκετ, του Πίτερ, του Άλμπ, του οποίου εί-

σί οι μεγαλύτερες προσφορές του Καρόλου Κουν ήταν ότι πλούτισε το θεατρικό πρότες περισσότερο από τα κρήματα και το κράτος, πολιτικής ή προσωπικής, πρέπει να μένει σεβαστή, γιατί είναι ο ασφαλέστερος οδηγός

“

Οποιες και αν πρόκειται να είναι οι αποφάσεις του κράτους για τα κρέμα του Θέατρου Τέχνης, όποιες και αν πρόκειται να είναι οι αποφάσεις των καλλιτεχνών που μετρούν πάντοτε περισσότερο από τα κρήματα και το κράτος, πολιτικής ή προσωπικής, πρέπει να μένει σεβαστή, γιατί είναι ο ασφαλέστερος οδηγός. Ξέρω ότι «καυτές» πληροφορίες και ενημερώμένα κουτσομπούλια έχουν υποκαταστήσει δυστοχά σε πολλές αιθναϊκές στήλες, και συχνά σε πολλά άλλα μέρη του κόσμου, τον θεατρολογικό και τον κρητικό λόγο. Η υποκατάσταση, όμως, της κριτικής από το κοσμικογράφημα και το παρασκήνιο δεν αφέντονται στη θεατρικά μας πράγματα σε μια σπουδή μάτι κατά την οποία θα έπειτε να ένασκεψθούμε, όχι ένα συγκεκριμένο θέατρο – που εν τέλει θα ζησει κυρίως από την απαρτηνό των συντελεστών του – αλλά το Τίτοιτον από το θέατρο, ή καλύτερα από την τέχνη στο συνολό της.

Όρα να περάσουμε από τον Ληρ στον Αμέλ. Εξίντησα με τα λόγια που ο Βάρδος λέει για το θέατρο δανειζόμενος τη προσοπεία του Αμέλ και ενώς ανώνυμου Ηθοποιού, ο οποίος πρόκειται σε λίγο να πάλεψε σκηνοθετήμενος από τον Πρίγκιπα την Ποντοκόπαγιδα: «Τι έγιναν», αναρωτιέται ο Αμέλ για τους αγαπημένους του Ηθοποιούς, στους οποίους θα εμποτευθεί σε λίγη την ίδια τη μοίρα του, «... Πάλιωσαν», «Όχι», απαντά ο αφελής Ρότενκραντ, «αυτοί συνεχίζουν», όπως ήσαν. Άλλα τώρα κυκλοφορεί μια παρέα που θεωρεί επιθετικά και έχει γνώμη για όλα... Γελοιοποίησαν το παλιό, όπως το είπαν, θέατρο και οι θεατές φοβούνται τους διανοουμένους». Ο Αμέλ, όμως, δεν μοάζει να φοβάται την πνευματική τρομοκρατία. Πρίγκιπας-Ηθοποιός στήνει υπομονετικά το έργο ποντοκόπαγιδα που θα κάνει τη μνήμη να γίνει παρόν και τον υποκρήτη Κλαύδιο να αφήσει την πόζα της προτομής αισθάνοντας με φωνές και χειρονομίες τον τόπο.